

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Економіка воєнного часу

УДК 338.48

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15012656>

Економічні трансформації в туристичному секторі під час воєнного стану: аналітичні дослідження та методологічні підходи в умовах сучасних економічних криз

Предместніков Олег Гарійович

Доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України
завідувач кафедри права, Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького, вул. Наукового Містечка, 59,
м. Запоріжжя, 69017, predmestnikov@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8196-647X>

Гулевич Сергій Юрійович

Викладач - стажист кафедри економіки, готельно-ресторанного та
туристичного бізнесу, Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, вул. Наукового Містечка, 59, м. Запоріжжя,
69017, gulevychsergii@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-0955-7085>

Прийнято: 20.02.2025 | Опубліковано: 12.03.2025

Анотація. Туризм є надважливим елементом економіки багатьох європейських країн. Для України ця сфера діяльності також традиційно грала значну роль в економіці, сприяючи розвитку інфраструктури, а також розвитку та підвищенню рівня життя місцевих громад і залученню іноземних

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

інвестиційних компаній. До початку війни у 2013-2014 році туризм в Україні показував позитивну криву росту та динаміку, зокрема завдяки унікальній культурній складовій, природним комплексам та туристичним напрямкам, таким як Київ, Львів, Карпати, Одеса та Крим.

Проте, з початком воєнних дій на сході України у 2014 році та після повномасштабного вторгнення та агресії з боку російської федерації у 2022 році туристична галузь українського народу зазнала серйозних втрат. Інфраструктура була істотно зруйнована, культурні пам'ятки архітектури постраждали, і ця ситуація врешті решт стала на заваді розвитку туризму. Туризм, який був важливою частиною української економіки, пережив значну кризу, що позначилось на економічних результатах і рівні життя місцевого населення.

Зокрема, проблеми з налагодженням безпеки в країні та економічні труднощі значно зменшили надходження туристів як з боку іноземної спільноти, так і з боку українців. Однак, попри ці проблематичні наслідки війни в країні, Україна все ж зберігає деякий значний потенціал для відновлення туристичної сфери після закінчення воєнного конфлікту. Важливою частиною покращення туристичного стану є збереження та відбудова культурної спадщини та культурності, розробка нових туристичних напрямків та шляхів залучення міжнародних інвестиційних програм.

Ключові слова: *туризм, економіка України, інфраструктура, культурна спадщина, війна, туристичні потоки, відновлення, внутрішній туризм, міжнародні інвестиції, безпека, післявоєнне відновлення.*

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Economic transformations in the tourism sector during martial law: analytical studies and methodological approaches in the conditions of modern economic crises

Predmestnikov Oleg Gariyovich

Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine

Head of the Department of Law, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University, st. Scientific Town, 59, Zaporizhzhia, Ukraine 69017
predmestnikov@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8196-647X>

Hulevych Serhii Yuriyovich

Trainee - Lecturer of the Department of Economics, Hotel and Restaurant and
Tourism Business, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University,
St. Scientific Town, 59, Zaporozhye, 69017, gulevychsergii@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-0955-7085>

Abstract. *Abstract Tourism is an extremely important element of the economy of many European countries. For Ukraine, this sphere of activity has also traditionally played a significant role in the economy, contributing to the development of infrastructure, as well as the development and improvement of the living standards of local communities and the attraction of foreign investment companies. Before the war in 2013-2014, tourism in Ukraine showed a positive growth curve and dynamics, in particular due to the unique cultural component, natural complexes and tourist destinations such as Kyiv, Lviv, Carpathians, Odessa and Crimea.*

However, with the outbreak of hostilities in eastern Ukraine in 2014 and after a full-scale invasion and aggression by the Russian Federation in 2022, the tourism industry of the Ukrainian people has suffered serious losses. The infrastructure was

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

significantly destroyed, cultural monuments of architecture suffered, and this situation eventually hindered the development of tourism. Tourism, which was an important part of the Ukrainian economy, experienced a significant crisis, which affected the economic results and living standards of the local population.

In particular, problems with establishing security in the country and economic difficulties significantly reduced the flow of tourists both from the foreign community and from the Ukrainians. However, despite these problematic consequences of the war in the country, Ukraine still retains some significant potential for restoring the tourism sector after the end of the military conflict. An important part of improving the tourist status is the preservation and restoration of cultural heritage and culture, the development of new tourist destinations and ways to attract international investment programs.

Keywords: *tourism, economy of Ukraine, infrastructure, cultural heritage, war, tourist flows, recovery, domestic tourism, international investment, security, post-war recovery.*

Постановка проблеми. Економічні трансформації в туристичному секторі України під час воєнного стану є актуальним і важливим напрямом дослідження, що потребує комплексного підходу для аналізу зміни внутрішньої та міжнародної туристичної активності в умовах війни. Туризм завжди відігравав значну роль в економіці України, забезпечуючи розвиток інфраструктури, створення робочих місць та залучення іноземних інвестицій. Однак з початком військових конфліктів у 2014 році, а згодом і повномасштабної агресії з боку російської федерації у 2022 році, туристична галузь зазнала великих втрат.

Пошкодження інфраструктури, зниження рівня безпеки, руйнація культурної спадщини та обмеження міжнародних туристичних потоків призвели до значного падіння доходів від туризму. Однак, на тлі цього, внутрішній туризм, хоча і з труднощами, демонструє певний потенціал для

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

відновлення. Таким чином, питання щодо методів і стратегій відновлення туристичної інфраструктури, залучення інвестицій та підтримки внутрішнього туризму в умовах воєнного стану є надзвичайно важливими для економічного зростання України в післявоєнний період.

Проблеми, що виникають внаслідок війни, потребують детального аналізу і визначення шляхів для відновлення туристичної інфраструктури та культурної спадщини. Дослідження методів збереження та відновлення об'єктів культурної та природної спадщини, створення нових туристичних напрямків, а також залучення міжнародних інвестицій стають важливими компонентами відновлення туристичної галузі України.

З метою досягнення стійкого відновлення туристичного сектора після війни, необхідно розробити та впровадити програми, що забезпечать підтримку внутрішнього туризму, створення безпечних умов для відпочинку та розвитку нових туристичних продуктів. Тому, постає необхідність у визначенні методологічних підходів для оцінки економічних трансформацій в туристичній галузі України в умовах сучасних економічних криз, а також виявлення головних чинників, які впливають на відновлення цієї сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження в галузі туризму в Україні під час воєнного стану фокусуються на аналізі поточних тенденцій, впливу війни на туристичну інфраструктуру та перспективах відновлення цієї галузі. Важливим є також аналіз концептуальних напрямів розвитку туризму в умовах невизначеності.

Стаття "Trends and Characteristics of the Ukrainian Touristic Industry Development in War Conditions and the Prospects for Emerging from the Crisis" авторів Оксани Марченко, Анатолія Постола, Тетяни Марусей, Наталії Бабко, Вадима Семендіяка та Марини Сальникової (2024) зосереджується на тенденціях розвитку української туристичної галузі в умовах війни, а також на перспективах її відновлення [1]. Автори досліджують основні проблеми, з якими стикається туристична інфраструктура, такі як руйнування об'єктів,

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

зменшення туристичних потоків та зниження інвестиційної привабливості. Вони також виділяють необхідність створення нових стратегій для відновлення галузі після завершення війни, зокрема розробку інноваційних методів залучення туристів та міжнародних інвестицій. Це дослідження є важливим кроком для формування довгострокових стратегій розвитку туризму в Україні після війни [2].

У монографії "The Organizational-Economic Mechanisms of the Improvement of the Regional Structure of the Tourism Industry", автори Оксана Марченко, Анатолій Постол та Марина Сальникова (2024) акцентують на організаційно-економічних механізмах вдосконалення регіональної структури туристичної галузі [2]. Вони обговорюють важливість адаптації туристичних послуг до сучасних умов та зміни в потребах внутрішніх і міжнародних туристів. Особливо важливими є питання щодо реструктуризації та модернізації туристичних маршрутів, збереження культурної спадщини, а також створення ефективних моделей управління на регіональному рівні. Згідно з авторським підходом, для стабільного розвитку галузі необхідно зберегти баланс між економічною доцільністю та культурною значущістю туризму [2].

У статті «Формування концептуальних напрямів розвитку туризму в умовах невизначеності», що була опублікована в «Українському економічному часописі» (2024), автори Марченко, Постол, Сальникова розглядають концептуальні основи розвитку туризму в умовах глобальної економічної та політичної нестабільності[3]. Вони відзначають важливість розробки стратегії відновлення, яка б включала адаптацію до нових умов безпеки та економічної ситуації, розвитку внутрішнього туризму та залучення міжнародних інвестицій. Окремо акцентується на важливості збереження культурної спадщини, що є важливим елементом туристичної привабливості для іноземних відвідувачів [3].

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Ці публікації вказують на численні виклики, з якими стикається українська туристична галузь під час війни, а також на важливість розробки інноваційних підходів для її відновлення. Зокрема, автори наголошують на необхідності створення стратегій для реструктуризації туристичних маршрутів, розвитку внутрішнього туризму, збереження культурної спадщини та залучення міжнародних інвестицій, що стане основою для подальшого успішного відновлення цієї галузі в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

1. Відновлення та адаптація туристичних маршрутів у зонах конфлікту. Попри певні успіхи у відновленні інфраструктури, багато туристичних маршрутів досі не можуть бути використані через небезпеку або руйнування об'єктів. Потрібна розробка нових стратегій для адаптації існуючих маршрутів до нових умов і збереження безпеки туристів.

2. Залучення інвестицій у відновлення інфраструктури туризму. Війна значно знизила інвестиційну привабливість України, що ускладнює розвиток туристичних об'єктів та інфраструктури. Потрібні нові підходи до залучення інвестицій, зокрема розробка механізмів захисту інвесторів у кризових умовах.

3. Реставрація та охорона культурної спадщини. Багато культурних та історичних пам'яток було пошкоджено або зруйновано. Важливо розробити ефективні стратегії реставрації та збереження культурної спадщини в умовах війни, щоб вони залишалися привабливими для туристів у майбутньому.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі впливу війни на туристичну інфраструктуру та культурну спадщину України. Зокрема, дослідження спрямоване на оцінку змін у туристичних потоках, ідентифікацію основних викликів, що стоять перед галуззю, та визначення можливостей для відновлення та розвитку туризму в післявоєнний період. Метою також є розробка практичних рекомендацій щодо покращення туристичної

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

інфраструктури, активізації внутрішнього туризму та залучення міжнародних інвестицій для забезпечення сталого розвитку цієї сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. Вплив війни на туристичну інфраструктуру

1.1 Руйнація інфраструктури та зменшення туристичних потоків

Одним із найсуттєвіших та найважливіших наслідків війни є серйозне пошкодження туристичного інфраструктурного комплексу, особливо в регіонах, де активно велись бойові дії з країною агресором. Це стосується не тільки готелів, закладів і культурних центрів, а й транспорту, що є важливим ключовим елементом туристичного бізнесу [1]. Багато популярних туристичних напрямків в Україні були зруйновані повністю або були недоступними через різні причини, зокрема через бойові дії. Наприклад: Харків, Севастополь, Луганськ, Донецьк, а також курорти Криму стали зонами військових бойових дій і втратили свою привабливість та цікавість для багатьох туристів.

Згідно з даними, які надає Державна служба статистики України, з початку війни кількість туристичних надходжень в Україні знизилася приблизно на 65%, а в деяких областях цей показник навіть перевищував 80%. Це означає, що інфраструктура була значною мірою втрачена, а також пошкодження культурних і природних різноманітних об'єктів мали серйозне навантаження на туристичну галузь в країні[2]. Найбільшого навантаження та значних ушкоджень отримали об'єкти саме культурного значення (рисунок 1).

Туристичний збір є важливою частиною економіки для багатьох областей України, і його зменшення свідчить про значний вплив війни на туристичну індустрію. Зниження надходжень від збору підтверджує, що в Україні через бойові дії, окупацію та проблеми з безпекою туристична активність значно знизилася, що має негативні економічні наслідки для держави та місцевих громад.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

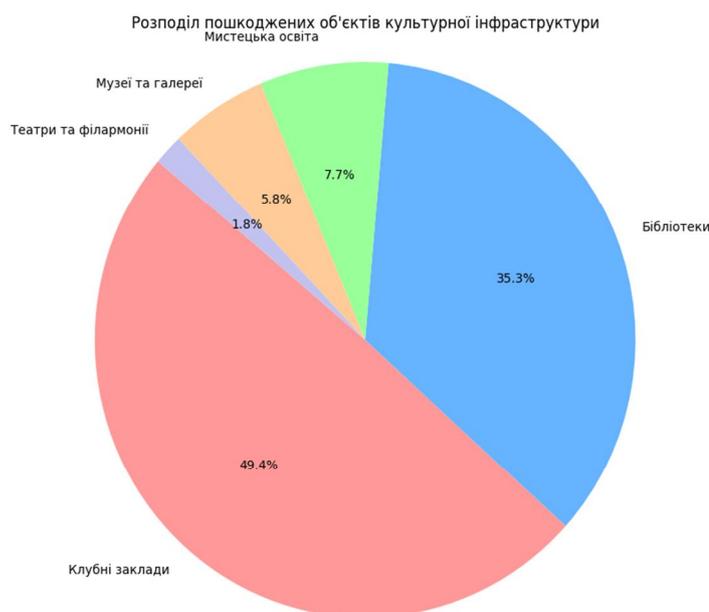

Рис. 1 Кругова діаграма розподілу пошкоджених об'єктів та культурної інфраструктури.

Джерело: власна розробка автора (ів)

Результат кореляції який продемонстрований на рисунку 2 між «Відсотком пошкоджень (%)» та «Кількістю пошкоджених об'єктів» показує, що значення кореляції дорівнює 0.2097. Це свідчить про слабкий позитивний зв'язок між цими двома змінними.

Кореляція **0.209** є низькою, що означає, що відсоток пошкоджень не має дуже сильного впливу на кількість пошкоджених об'єктів. З іншого боку, цей позитивний зв'язок означає, що в регіонах з більшим відсотком пошкоджених об'єктів зазвичай є й більше пошкоджених об'єктів, хоча цей зв'язок не є дуже чітким чи прямим. Такий результат може бути пояснений тим, що деякі регіони можуть мати великий відсоток пошкоджень, але при цьому невелику кількість об'єктів для пошкодження (наприклад, в деяких областях може бути менше культурних чи туристичних об'єктів, тому навіть невеликий відсоток пошкоджень дає загальний невеликий \sum пошкоджених об'єктів).

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

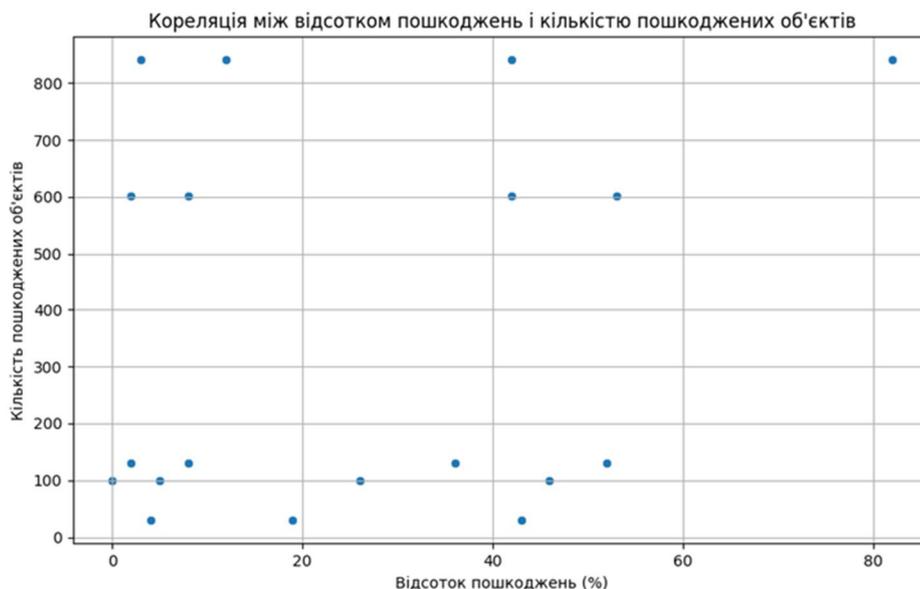

Рис. 2. Кореляційний аналіз між відсотками пошкоджень і кількістю пошкоджених об'єктів. Джерело: власна розробка автора (ів)

Таким чином, хоча існує певний зв'язок між відсотком пошкоджень і кількістю пошкоджених об'єктів, він не є дуже сильним, і фактори, які впливають на ці показники, можуть бути різними.

Залишається важливим питання відновлення та відбудови туристичних маршрутів в паркових зонах та в лісовому масиві, які були зруйновані чи закриті через вплив бойових дій.

Відбудова та зміцнення дорожньої інфраструктури, ремонт та повна реконструкція зруйнованих об'єктів та забезпечення повної безпечної зони пересування в постраждалих регіонах є невідкладними завданнями для наступного уряду та місцевих органів української влади[3].

1.2 Деградація культурної спадщини

Важливою складовою українського туризму є культурне різноманіття: історичні споруди архітектури та монументальні будівлі, музеї, театральні заклади та різноманітні культурні центри дозвілля, опери й природні національні лісові парки. Внаслідок війни, зокрема активної російської агресії,

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

в Криму і на східному регіоні країни, багато культурних цінних об'єктів були пошкоджені або зруйновані повністю.

У січні 2023 року Міністерство культури України повідомило, що понад 200 історичних об'єктів культурної спадщини, серед яких архітектурні пам'ятки, церкви, історичні будівлі та музеї, були пошкоджені чи зруйновані (рисунок 3).

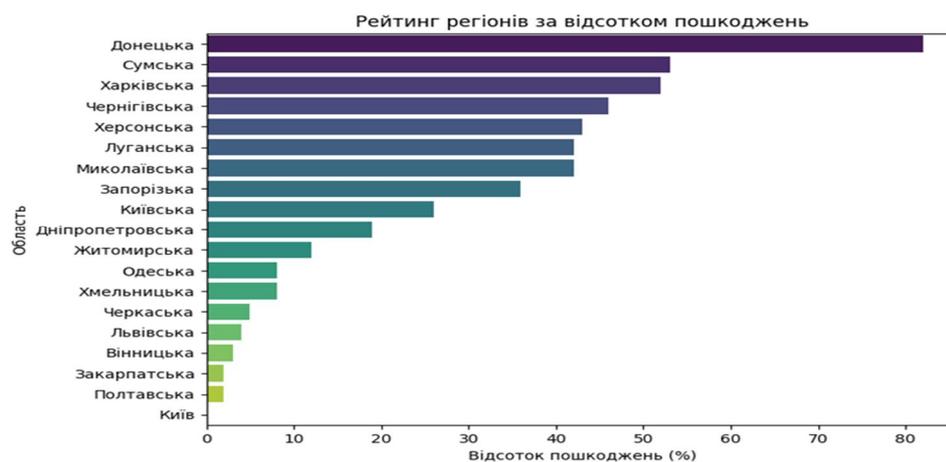

Рис. 3. Рейтинг регіонів за відсотком пошкоджень

Джерело: власна розробка автора (ів)

Втрата таких цінних частин архітектури є серйозним ударом не тільки для туризму, а й для культурного багаття України. У зв'язку з цим, міжнародна спільнота, зокрема організації такі як ЮНЕСКО, організувала декілька програм для повної реконструкції та збереження культурних будівель, що дає надію на майбутнє відновлення та відбудову культурного туризму в країні [4].

2.Зміни в туристичних потоках: зменшення кількості туристів

2.1 Скорочення іноземних туристів

Один із найскладніших впливів війни на туризм полягав у значному зменшенні кількості іноземних туристів (рисунок 4). Багато з тих, хто планував пересування до України, змушені так чи інакше були відмовитись від поїздок через загрозу їхній безпеці[5]. Напружена та небезпечна військова ситуація, що триває вже понад десятиліття, відлякує та дратує потенційних

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

туристів з інших країн, а також закриває доступність багатьох регіонів України для мандрівок.

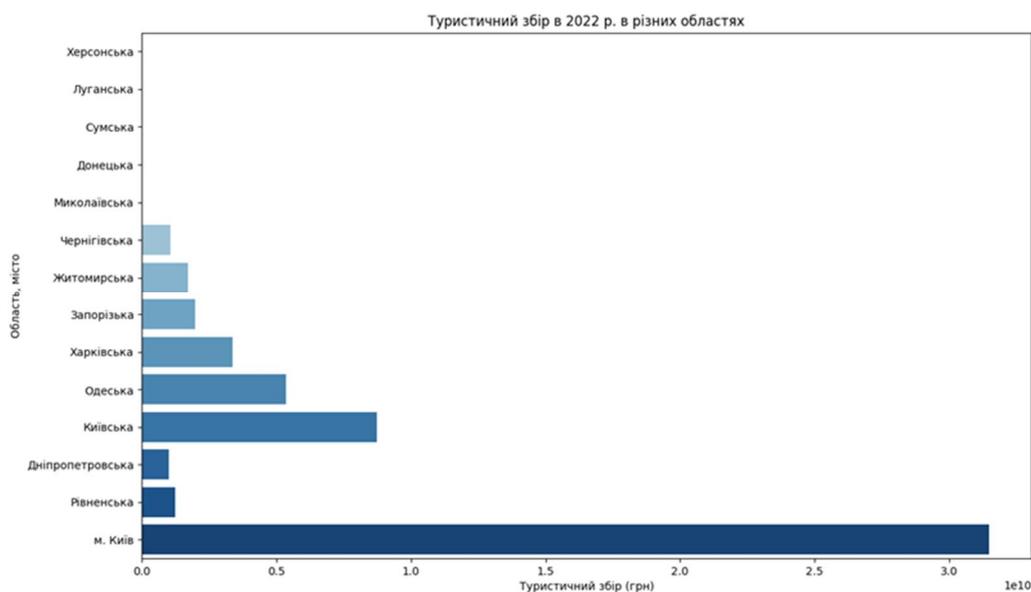

Рис. 4 Туристичний збір в 2022 роках в різних регіонах

Джерело: власна розробка автора (ів)

За оцінками експертів, з початку 2022 року кількість іноземних туристів досягла зменшенню на 70-75%. Це означає, що Україна втратила значну частину міжнародного туризму, який раніше складав суттєву долю доходів в цій галузі.

2.2 Вплив війни на внутрішній туризм

Зменшення кількістю іноземних туристів значною мірою компенсувалося ростом внутрішнього туризму. Українці, які були обмежені повністю на міжнародні подорожі, почали більше подорожувати по своїй країні. Проте й тут були свої підводні камені та труднощі [4]. Значна частина туристичних об'єктів і напрямків стала просто недоступною через бойові активні дії, або не могла функціонувати відповідним чином через відсутність інфраструктури та безпеки в регіонах (рисунок 5).

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

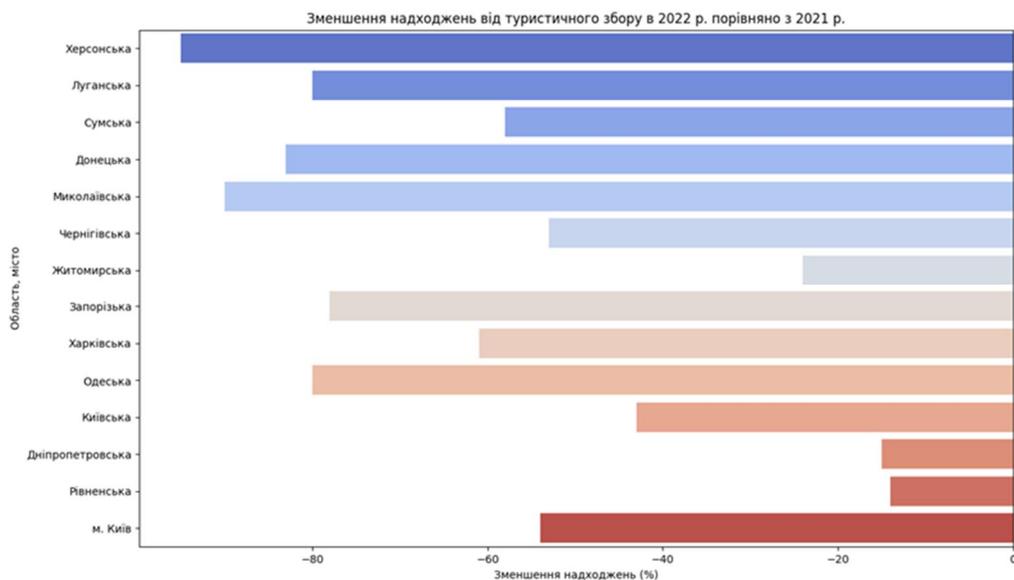

Рис. 5. Зменшення надходжень від туристичного збору в 2022 року в порівнянні з 2021 роком. Джерело: власна розробка автора (ів)

Варто зазначити, що попит та популярність на внутрішній туризм була значною мірою також обмежена через економічну кризу в країні: багато людей втратили посади на роботі, а купівельна спроможність кожного громадянина знизилася різко. Не зважаючи на це, місцевий туризм все ж мав певний позивний рух, особливо у тих регіонах, де війна не досягла пікової стадії [6].

2.3 Втрата культурної спадщини

Одним з найбільших наслідків війни для туризму стало пошкодження будівель та різноманітних паркових зон, архітектурних монументальних перлин української культурної спадщини та художніх історичних музеїв. В Україні, велика частина туристичних об'єктів залежить саме від культурної спадщини. Внаслідок активних бойових дій багато таких об'єктів було пошкоджено або знищено [7]. Це серйозно вплинуло на культурний туризм і спонукало країни, що підтримують Україну, надавати допомогу в збереженні культурних цінностей, створюючи міжнародні програми та грантові проекти для реставрації та відбудови [14].

3. Перспективи відновлення туризму в Україні

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

3.1 Відновлення інфраструктури

Одним з найважливіших кроків на шляху відновлення туризму є відновлення зруйнованих будівель та готелів, музеїв, культурних центрів, а також ремонти та модернізаційні проекти транспортної інфраструктури. Відновлення туристичних програм і розбудова нових напрямків також допоможуть повернути інтерес до України як туристичного діаманта Східної Європи.

Модернізація наявних об'єктів і створення нових туристичних ділянок, зокрема в аграрному секторі, екотуризм, а також розвиток активних методів відпочинку (тури по гірських місцевостях, велотури та пішохідні дороги) допоможуть зацікавити як внутрішніх, так і іноземних туристів з усього світу.

3.2 Підтримка внутрішнього туризму

Враховуючи повоєнну складну та дуже неоднозначну ситуацію, важливо стимулювати та покращувати внутрішню систему функціонування туризму через державні програми підтримки та залучення іноземних інвестицій, просування та популяризацію менших міст та сіл як туристично привабливих об'єктів. Це надасть можливість забезпечити певний прогрес в економічному секторі.

3.3 Міжнародне співробітництво та інвестиції

Для відновлення туризму в Україні важливо та необхідним залучати усі міжнародні інвестиції, які мають надходити з країн Європи. Туристичні кампанії, участь у міжнародних проєктах та фестивалях стануть основою для активного просування та процвітання України на міжнародних просторах.

3.4 Важливість відновлення культурної спадщини

Культурне різноманіття є основою для розвитку багатьох видів туризму, тому її відновлення повинно стати одним із пріоритетів та головною метою на етапі післявоєнного відновлення. Важливою частиною цього процесу є також заохочення місцевого населення до участі у відновленні, збереження унікальності об'єктів та традиційних форм. Розробка та запровадження нових

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

програм, проведення різних закладів та інші культурні спроби можуть стати важливими компонентом та цілющим зіллям для відновлення туризму в Україні.

Висновки. Дані показують, що найбільше пошкоджень культурної інфраструктури спостерігається в Донецькій, Сумській та Харківській областях. Відсоток пошкоджень у цих регіонах значно перевищує середній рівень, що свідчить про серйозні руйнування внаслідок військових дій. Найменше пошкоджень зафіксовано в Київській області та м. Київ, що, ймовірно, пов'язано з їхнім відносно стабільним становищем під час кризових подій. За результатами аналізу кореляції, можна побачити, що високий відсоток пошкоджень об'єктів корелює з високою кількістю пошкоджених об'єктів, що підкреслює серйозний вплив на культурну інфраструктуру в цих регіонах. В результаті аналізу туристичного збору в Україні у 2022 році, зокрема зменшення надходжень в порівнянні з попереднім роком, видно значний спад у багатьох областях, що, ймовірно, є наслідком війни та пандемії. Найбільше зменшення зафіксовано в таких областях, як Херсонська, Луганська та Миколаївська, де зниження склало до 95%. Це вказує на різке падіння туристичної активності. Водночас в областях, таких як Київська та Одеська, спад є менш вираженим, що може свідчити про відносно стабільний туристичний потік в цих регіонах. На графіках, що відображають туристичний збір, видно розподіл надходжень серед різних регіонів, з помітними відмінностями у фінансових показниках. Прогнозування фінансування на 2023-2033 роки показує чітке зростання інвестицій у сферу великих приміщень та санаторіїв, що свідчить про пріоритет у відновленні та розвитку інфраструктури для великої кількості туристів. Загалом, для об'єктів розміщення на період 2027-2033 роки планується збільшення фінансування, зокрема для дитячих таборів і туристичних центрів[13]. Це підкреслює стійкий попит на ці послуги та важливість їхнього розвитку для туристичної індустрії. Фінансування на 2023-2026 роки вказує на розширення інфраструктури для

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

відпочинку та реабілітації, що є необхідним для масового відновлення після криз.

Ці висновки дозволяють зробити припущення щодо подальшого розвитку культурної та туристичної інфраструктури в Україні, враховуючи поточні виклики та довгострокові потреби в інвестиціях.

Список використаних джерел

1. Marchenko, O., Postol, A., Marusei, T., Babko, N., Semendiak, V., & Salnikova, M. (2024). Trends and Characteristics of the Ukrainian Touristic Industry Development in War Conditions and the Prospects for Emerging from the Crisis. *REVISTA DE LA UNIVERSIDAD DEL ZULIA*, 3ª época, Año 15, N° 42, 2024, pp. 407-427. <https://doi.org/10.46925//rdluz.42.23>

2. Marchenko, O., Postol, A., & Salnikova, M. (2024). The Organizational-Economic Mechanisms of the Improvement of the Regional Structure of the Tourism Industry. In *The Latest Foundations for the Development of Production, Science and Education – 2024: Series of Monographs (Vol. 2, pp. 6-14)*.

3. Marchenko, O.A., Postol, A.A., & Salnikova, M.V. (2024). Формування концептуальних напрямів розвитку туризму в умовах невизначеності. *Український економічний часопис*, 6, 49-51. <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-6-8>

4. Boyko, Z., Gorozhankina, N., & Grushka, V. (2024). Тенденції розвитку туризму в Україні в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство*, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-7>

5. Marchenko, O., Salnikova, M., Lomeiko, A., & Kozin, I. (2024). The Mechanisms of the Formation of the Regional Structure of Tourism. In *Budget, Finance, Economy and Management: The Latest Trends in Business and Startup Development*, pp. 91–106. <https://doi.org/10.46299/ISG.2024.MONO.ECON.2.3.1>

6. Bortnykov, Y., Zakharova, S., Marchenko, O., Verkhovod, I., & Harbar, H. (2023). Innovative tourism and hospitality marketing strategies through the social

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

ethics and social policy prisms. *Cuestiones Políticas*, 41(77), 569–583. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4177.38>

7. Barvinok, N. (2022). Prospects for the development of military tourism on the Ukrainian territory after the end of the Russian-Ukrainian war. *Actual Problems of the Economic Development in the Region*, 18(2), 206–217. <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.206-217>

8. Bortnykov, Y., Zakharova, S., Marchenko, O., Verkhovod, I., & Harbar, H. (2023). Innovative tourism and hospitality marketing strategies through the social ethics and social policy prisms. *Cuestiones Políticas*, 41(77), 569–583. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4177.38>

9. Nosyrev, O., Dedilova, T., & Tokar, I. (2022). Touristic and hospitality industrial development in the post-conflict economic recovering strategy in Ukraine. *Socio-Economic Problems and the State*, 1(26), 5–68. <https://doi.org/10.33108/sepd2022.01.055>

10. Oleksenko, R., Bortnykov, Y., Billhook, S., Rybalchenko, N., & Makovetska, N. (2021). Transformations of the organizational and legal mechanism in the Ukrainian state policy of tourism and hospitality. *Cuestiones Políticas*, 39(70), 774–789. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3970.46>

11. Oleksenko, R., Rybalchenko, N., Bortnykov, Y., Konoh, A., & Namliieva, N. (2022). Organizational and Economic Mechanism of the Ukrainian State Policy in the Touristic and Hospitality Sector: State and Innovative Prospects. *Cuestiones Políticas*, 40(72), 435–455. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.25>

12. Roik, O., & Nedzvetska, O. (2022). Ways of development of the touristic sphere in Ukraine during the war period. *Scientific Bulletin of Kherson State University, Series: Economic Sciences*, 46, 1–15. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-2>

13. Romanova, A. (2018). Management of the touristic development in conditions of armed conflicts. *Modern Economics*, 9, 93–104. [https://doi.org/10.31521/modecon.V9\(2018\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V9(2018)-12)

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

14. Rybalchenko, N., Bilohur, S., Oleksenko, R., Voronkova, V., & Verkhovod, I. (2021). Clasterization tendencies of Ukraine's tourism sphere and way out of the COVID-19 pandemic crisis. *Revista de la Universidad del Zulia*, 12(34), 60–75. <https://doi.org/10.46925//rdluz.34.05>

15. Безуглий, В., Грушка, В., & Суматохіна, І. (2024). Специфіка функціонування туристичної галузі в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*, 63. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-5>